

Valborg Kvakkestad og Arild Vatn
Institutt for økonomi og ressursforvaltning
Universitetet for miljø- og biovitenskap
Postboks 5003
1432 Ås

Landbruks- og matdep.	
2004/1333	Doknr.: 19
04 APR 2005	
Saksbehandler: ASR/Jur/CWE	Ark.: 636
	Avskrift: Te/4-05

Til Landbruks- og matdepartementet

Deres ref: 200401333-/CWE
Ås, 31. mars 05

Vi vil med dette sende over vår vurdering av høringsnotatet med forslag om ny lov om planteforedlerrett

Vi mener at forslag til ny lov om planteforedlerrett vurderer planteforedling i et noe for snevert perspektiv. Viktige aspekter vedrørende globale, økonomiske og rettighetsmessige spørsmål er ikke tilstrekkelig vurdert. Som følge av dette har man oversett visse uheldige konsekvensene av det nye lovforslaget.

Fra 1930 tallet og fram til ca 1980 var planteforedling i all vesentlig grad et offentlig anliggende¹. De plantegenetiske ressursene ble sett på som 'vår felles arv' og det var i stor grad fri tilgang på plantemateriale. Fra 1980 har det i stor grad foregått en privatisering av planteforedling gjennom å sikre planteforedlere immaterielle rettigheter. Forslaget til ny lov om planteforedlerrett må sees på som ett ledd i denne utviklingen. En privatisering av planteforedling har flere uheldige konsekvenser.

Som følge av plantenes reproduserendes karakter vil en privatisering av planteforedling nødvendigvis medføre en 'jussifisering' av planteforedlingen. Dette vil i neste omgang resultere i betydelig økte transaksjonskostnader². Planteforedlingselskaper må forholde seg til et lovverk som begrenser deres tilgang til plantemateriale og de må bruke ressurser på å beskytte egne sorter (både i forhold til andre planteforedlere og jordbrukere). Videre er det slik at disse transaksjonskostnadene ofte er fallende med størrelsen på selskapet³. En privatisering av planteforedling vil dermed lett resultere i monopolistiske markedsstrukturer. Dette ser vi også klare tegn til i dag⁴. Samlet sett er det derfor sannsynlig at kostnadene vil øke med det nye systemet i stedet for å reduseres.

Som følge av de høye transaksjonskostnadene forbundet med å beskytte sorter mot at jordbrukere formerer de opp selv, vil man ved å privatisere planteforedlingen stimulere utvikling av sorter som jordbrukeren ikke kan eller vil formere opp selv enten fordi det ikke er biologisk mulig eller fordi det ikke er lønnsomt. Utvikling av hybridsorter er et eksempel på det siste⁵. Om man formerer opp hybridsorter vil få eller ingen av plantene vil ha de gode egenskapene fra første generasjon. En slik utvikling vil bl.a. være negativ i forhold til matvaresikkerhet.

Det er videre liten tvil om at man best sikrer utvikling av sorter som kun vil bli dyrka på begrensa arealer (for eksempel sorter som er tilpasset norske klimatiske forhold), sorter som er fattigdomsbekjempende eller sorter som har gunstige miljøeffekter ved et system med offentlig planteforedling. Selv om det i høringsnotatet

¹ Pistorius, R. and J. van Wijk, 1999. *The exploitation of plant genetic information. Political strategies in crop development*. CABI Publishing, UK.

² Kostnader ved å framskaffe informasjon, inngåelse av kontrakter og med kontroll.

³ Tisdell, C., 1996. *Bounded rationality and economic evolution. A contribution to decision making, economics and management*. Edward Elgar, Cheltenham, UK.

⁴ Bijman, J., 2001. Restructuring the life science companies. *Biotechnology and Development Monitor*, 44/45: 26-31.

⁵ Ruttan, V.W. and Y. Hayami 1984. Towards a theory of induced institutional innovation. *The journal of development studies*, 20: 203-223.

presiseres at foredling av plantesorter tilpasset norske forhold er av stor betydning, vurderer man ikke hvordan dette påvirkes av større privat satsing på planteforedling.

Planteforedlerrett handler om hvem som skal ha rettigheter til hva og hvilke interesser som det skal tas hensyn til. I høringsnotatet presiseres det at man ønsker å skape et mer balansert forhold mellom patentinnehavere på bioteknologiske nyvinninger og planteforedlere. Dette kan være fornuftig. Videre står det at sorteiers rettigheter utvides og jordbrukernes rettigheter innskrenkes. Vi savner en god begrunnelse for dette valget. Vi savner også en bred vurdering av hvordan det nye lovforslaget vil påvirke utviklingslandenes interesser. Lovforslaget kan ikke sees å bidra positivt til kampen for å kunne formere såkorn, som føres av jordbrukere i andre land (ofte u-land).

På bakgrunn av dette har vi følgende endringsforslag til lovforslaget:

- Regjeringen må ikke slutte seg til UPOV 91
- § 6: Sortseierens rettigheter må ikke utvides.
- § 8: jordbrukere må fortsatt ha en rettighet til å utnytte høstet materiale oppnådd ved dyrking av en beskyttet sort på egen eller leid driftsenhet til formering og utveksling av sorten. Denne rettigheten må gjelde i forhold til sorter av alle arter og være uavhengig av størrelsen på driftsenheten og avlingen.
- § 10: opplysningsplikten må berøre behandlingen av søknaden og gyldigheten av planteforedlerretten.

Vi har forståelse for at regjeringen til en viss grad må tilpasse seg de internasjonale rammevilkåra for planteforedling, men Norge har fram til nå spilt en offensiv rolle når det gjelder å endre disse rammevilkåra ved å arbeide for økt tilgang på plantegenetisk materiale og å være en brobygger mellom u-land og OECD land (for eksempel i forhandlingene om Den internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk). Forslaget til ny lov om planteforedlerrett kan sees på som et brudd på denne politikken.

Vennlig hilsen

Valborg Kvakkestad (stipendiat) og Arild Vatn (professor).